

Kina: Verdensøkonomiens nye omdrejningspunkt

Hugo Gården

Finanskrisen har bragt Kina i fokus som det økonomiske magtcentrum med enorme kapitalmængder og gigantiske selskaber, og Kina vil præge dagsordenen lige så meget som USA fremover

Den finansielle krise i Vesten har ikke bare rystet det finansielle system i sin grundvold, men har også fremskyndet et økonomisk jordskred, så den økonomiske dynamik nu flytter fra Vest til Øst langt hurtigere end ventet, og så Kina bliver verdens økonomiske omdrejningspunkt.

Økonomer og samfundseksperter vil strides om, hvor stærk en vækst Kina vil få, ligesom de ihærdigt vil diskutere, hvor politisk sårbart Kina er. Men når man vurderer realiteterne netop nu, så er vækstrate-debat og uroligheder i Tibet eller Xinjiang-provinsen kun krusninger på overfladen.

Det er nogle helt andre og konkrete faktorer, som præger Kina, og som skaber de nye tendenser i den vestlige verden og Kina. Vi vil opleve et massivt sporskifte. Nogle sammen-

ligner med tektoniske pladers skifte i Jordens overflade. Verden bevæger sig ifølge nogle eksperter sig fra *Washington Consensus* til *Beijing Consensus*, og det er finanskrisen i 2008-09, som bliver vendepunktet.

Det blev fx understreget i juli, da præsident Barack Obama forud for den forstærkede økonomiske og strategiske dialog mellem USA og Kina (SED) sagde, at "forholdet mellem USA og Kina vil forme det 21. århundrede, og det bliver lige så vigtigt som ethvert bilateralt forhold i verden."

Dermed slog USA for første gang fast, at Kina er rykket op som en ligeværdig partner med USA, og at hverken Vesteuropa eller Japan er den vigtigste partner for USA i det nye århundrede.

Det er økonomien og økonomien alene, som har ført til denne drama-

tiske ændring i magtforholdene i verden, og det barokke er, at det såvel er styrkelsen af den kinesiske økonomi som svækkelsen af den amerikanske, som ligger bag magtskiftet. Der er ingen politiske eller militære forhold, som spiller ind i udformningen af den nye verdensorden, sådan som vi er vant til det fra det forrige århundrede.

Konsekvensen af dette skifte har endnu ikke manifesteret sig – kineserne slår sig ikke på brystet over den nyvundne indflydelse, og europæerne og amerikanerne har svært ved at acceptere, at vi uigenkaldeligt er på vej ind i en ny verdensorden.

Men Obama-regeringen var dog hurtig til at ændre signaler, nemlig ved udenrigsminister Hillary Clintons første rejse til Kina og ved finansminister Timothy Geithners moderate udtalelser om Kinas valutapolitik. Obama-administrationen nedtonede øjeblikkeligt kritikken af indre forhold såsom Tibet, og det var slut med konsekvent at kritisere Kina for at holde en kunstig lav valutakurs.

Kinesisk kapital

Årsagen er, at USA har brug for de enorme kinesiske kapitalmængder – med verdens største valutabeholdning på godt 2000 milliarder dollar. USA kan ikke gå andre steder hen for at sikre finansiering af sine krisepakker.

Obama har tydeligt understreget

vigtigheden af at sikre et godt forhold til Kina, og det illustreres fx i den forstærkede dialog, hvor udenrigsministeriet har fået en større rolle i forhold til finansministeriet under den tidligere finansminister, Hank Paulson. Ved det første møde i den udvidede dialog var der 150 deltagere, heraf var de 24 på ministerniveau, og fra kinesisk side styres dialogen af viceministerpræsident Wang Qishan, der har en stærkere position end fx finansministeren og udenrigsministeren.

Kinas nye styrke ses ved blotte talstørrelser og ved Asiens og de ny-industrialiserede landes betydning (BRIC – Brasilien, Rusland, Indien og Kina) i forhold til Vesten. Kina har verdens største unge arbejdsstyrke – nemlig på 70 pct. af hele befolkningen. Det svarer til det procentuelle niveau for Japan, da Japan stormede frem i 1960'erne. Kina og Indien har fået 2,5 milliarder nye arbejdere og forbrugere. Den asiatiske middelklasse vil i antal mennesker og købekraft overhale den vestlige.

Kina har i år overhalet USA som verdens største producent af industrivarer. Statsgælden er kun på 20 pct. mod omkring 100 pct. i en række industrilande. De højere læreanstalter udklækker omkring 6 millioner kandidater hvert eneste år, hvoraf næsten 700.000 er ingeniører – tre gange så mange som i USA – og 67.000 kinesere studerer på amerikanske universiteter, mens kun 11.000 amerikanere studerer i Kina.

Hjernekräften i Kina er lige så overvældende som industrikraften. Innovationsevnen og kreativiteten er ikke så udpræget som i USA, siger virksomheder og eksperter, men kineserne er hurtigt ved at indhente forspringet, og derfor flytter de store virksomheder i stigende grad deres forskning og udvikling til Kina.

55 pct. af verdens befolkning bor i Asien, og Asien står bag 25 pct. af verdens eksport. I USA er tallene henholdsvis 5 pct. og 14 pct., og i EU er det 6 pct. og 36 pct.

Den samlede økonomi i Nordamerika (USA, Canada og Mexico) er på 13.000 milliarder dollar mod 12.000 milliarder dollar i EU og 8 milliarder dollar i Asien.

Med de vækstrater, der ventes i Asien og i de vestlige lande, vil forskellene indsnævres meget hurtigt. Den amerikanske bank Goldman Sachs spår en vækst i Kina i år på 8,3 pct. – mens der er minus-vækst i den vestlige verden. Banken spår en vækst næste år på 10,9 pct. Bankens cheføkonom, Jim O'Neill, forudser, at Kina og Indien i de næste 20 år får en gennemsnitlig årlig vækst på henholdsvis 5,2 og 6,3 pct. Han mener, at Kina overhaler Japan som verdens næststørste økonomi om to år, og at Kina overhaler USA om højst 20 år, nemlig i 2027. Han forudser, at BRIK-landene til den tid vil være økonomisk stærkere end de gamle industrilande i G7-gruppen. Det er ti år tidligere, end han troede for bare et par år siden – dvs. fra før

krisen. Det er disse fundamentale kendsgerninger, der rykker den globale balance, og ikke nogle decimaler om vækstrater.

Selv om de ny-industrialiserede landes eksport til Vesten faldt med 30 pct. i 2009, vil det kun reducere den samlede værdi af regionens bruttonationalprodukt med 1,5 procentpoint, viser en analyse fra Standard Chartered, og det er intet i forhold til katastrofen under Asien-krisen i 1997. Asien har fået en robusthed, der ligger langt over den vestlige.

Betalingsbalanceoverskuddet

De vestlige lande har i årevis kritiseret Kina for at acceptere ubalancer i økonomien, nemlig ved at have stort overskud på betalingsbalancen og stort eksportoverskud. Men det er netop dét, som det hele drejer sig om. Kineserne og de sydøstasiatiske tigre har bevidst – som Japan – satset på eksport, for det er derigennem at de kan skrabe penge sammen til at skabe en bedre økonomisk udvikling. Især kineserne har givet frit løb for udenlandske investeringer for at presse eksporten i vejret. Alene amerikanske virksomheder har investeret i 50.000 virksomheder – egne eller joint-ventures – i Kina.

Den vestlige forargelse over eksportoverskuddet har kineserne taget med sindsro. Dels kommer eksporten primært fra vestlige virksomheder

der i Kina, dels svarer det til tysker-nes traditionelle eksportoverskud – uden at nogen som helst har kritiseret tyskerne – og ingen har kritiseret amerikanerne for at have en førerposition inden for fx informations-teknologi.

Kineserne ved, hvad de er gået efter, og nu kan de score gevinsten, både den økonomiske og politiske. De har nu opnået styrken til en voldsom satsning på indenrigsøkonomien for at kompensere for et dramatisk fald i eksporten. Kina var det første land, som gennemførte en massiv stimuli-pakke, selv om Kina ikke blev trukket så hårdt gennem krisen som USA og Vesteuropa. Ved de allerførste spæde tegn sidste sommer på en finansiel krise bremse den kinesiske centralbank op og strammede kreditgivningen, og da der nogle måneder senere var behov for massive investeringer i indenrigsøkonomien og ikke længere i eksportindustrien, blev bankerne tvunget til at sætte kreditgivningen massivt i vejret – mens bankerne i USA og Vesteuropa næsten lukkede af for kreditterne. I første kvartal fire-dobledes udlånene til 4000 milliarder kr.

Krisen er altså håndteret fundamentalt forskelligt og langt mere pro-aktivt i Kina end i Vesten. Derfor nytter belærende udtalelser fra Vestens side om liberaliseringer ikke meget, for kineserne har set, hvordan den fuldkomne liberale økonomi kan være selvødelæggende.

Nogle økonomer, som Derek Scissors fra Heritage Foundation, mener, at Kina under præsident Hu Jintao har skruet ned for liberaliseringerne og har forstærket statens kontrol, fx via de statsejede virksomheder.

Stærkere styring

Det er et synspunkt, der hersker uenighed om. Ganske vidst har Kina strammet lovgivningen, så det bliver sværere for udlændinge at komme ind i strategisk vigtige sektorer, og der er måske sket et fald i antallet af personligt ejede virksomheder, nemlig til 26 millioner ved udgangen af 2006. Bankerne er stadig underlagt statskontrol. At lade statslige selskaber notere på Børsen, så private får et medejerskab ændrer ikke ved den endelige kontrol. Der er stadig en stærk priskontrol på vitale områder, såsom fødevarer og brændstof.

Men det er stadig muligt at opbygge private milliard-virksomheder, som der er talrige eksempler på, og at regeringen vil fremme dannelsen af fusioner, er ikke nødvendigvis en tilbagerullen af liberaliseringen, men derimod et forsøg på at skabe konglomerater, der kan håndtere det globale marked – nøjagtigt som Tyskland og Frankrig har forsøgt det – dog uden større held. På det mest markante område er boligmarkedet blevet privatiseret, så kineserne kan eje deres egne boliger, og de er aktionærer om en hals.

Der er en tydelig tendens til en kraftigere styring af vitale dele af økonomien og erhvervslivet, men set i lyset af den vestlige finanskriser og indgrebene mod fx bankerne, så bliver det svært for Vesten at kritisere kineserne for at have hånd i hank med udviklingen, når økonomien blomstrer, når millionærerne trives, og når antallet af private virksomheder trods alt sprudler. Handlekraften er ekstrem. Det tager ikke årevis at udbygge og forskønne en motorvej som omfartsvejen ved København, men måneder eller højst et år eller to, og så er kapaciteten udvidet betragteligt. Kina fungerer helt anderledes end vores verden – ikke mindst fordi beslutningsprocessen er så fundamentalt anderledes.

Studier af kinesiske erhvervsledere, fx foretaget af den danske psykolog Kirsten Thøgersen, viser, at kineserne tænker helt anderledes end vestlige ledere. Det kan være umuligt at forudsige, hvad kineserne gør. De tænker holistisk og fleksibelt uden en stram managementplan. De er ekstremt ambitiøse, og når de vil have en førende global position, går de virkelig efter det. De er trænet i at skubbe personlige hensyn til side og satser på den fælles styrke, og det kan gøre kineserne utroligt stærke, måske stærkere end vestlige ledere.

Ekspansionen og dynamikken mærker også danske virksomheder som vindmølleproducenten Vestas, der i et par år var den største leve-

randør af vindmøller i Kina. Men på et par år har kinesiske producenter overhalet den danske virksomhed, og i løbet af bare det seneste halvandet år – indtil efteråret 2008 – fik Vestas 35 nye konkurrenter. En så dramatisk udvikling ses ikke på noget andet marked, og det illustreres på fx bilmarkedet. Kinesiske fabrikker begyndte først i 2002 at lave biler til private kunder i stor målestok, og fem år efter producerede kineserne flere biler end Tyskland, og i år har Kina overhalet USA som verdens største bilmarked. For fem år siden ville ingen med kendskab til bilbranchen have turdet spå om en så forrygende udvikling. Kina har vist, at selskaber eller brancher kan skubbe verdens førende selskaber og nationer fra førerpositioner på bare fem år. Det er en udvikling, der ikke er set tidligere.

En privatejet bilfabrik BYD er godt på vej til at blive verdens førende producent af el-biler, og fabrikken satser målrettet på at få udskiftet taxaer og busser i millionbyerne med batteridrevne el-biler. Her skal der fremsættes en påstand: Inden for ti år er de kinesiske storbyer med 10-20 millioner indbyggere verdens mest grønne byer, og Kina vil være verdens førende producent af el-drevne, grønne biler.

Når en så markant udvikling kan ske så hurtigt, skyldes det den kinesiske udviklingsmodel: En stærk statsstyring og fastlæggelse af nogle overordnede rammer, der sikrer at

planer gennemføres trods minoriteters modstand, samt et frit, privat erhvervsliv med et frit forbrugsvalg – ofte mere frit end i den kapitalistiske verden. Det giver en hidtil uset dynamik uden de blokeringer, der præger de vestlige demokratier, hvor det er utrolig svært at gennemføre kursændringer.

Ændrede institutionelle rammer

Det har givet Kina en bemærkelsesværdig position bare inden for det seneste par år, og det blev især understreget ved G20-topmødet i London den 2. april. Det var BRIK-landene og især Kina, som kom til at præge topmødet, selv om kineserne optrådte mere beherskede, end mange ventede, og ikke spillede ud med så mange penge, som mange havde håbet på. Men Kina fik dog en helt ny proces sat i gang, og det blev understreget af fx den tyske kansler, Angela Merkel, ved sommerens G7-topmøde i Italien. Ifølge Merkel har G7 udtjent sin rolle. Globale spørgsmål må drøftes og løses i G20-regie, erkendte hun.

Kina fik også understreget, at Den internationale Valutafond, IMF, skal spille en større rolle fremover, og den kinesiske centralbank har fået opbakning fra det meste af verden – også fra mange amerikanske økonomer – om sit forslag om at lade trækingsrettigheder, SDR, i IMF afløse dollaren som internationalt betalingsmiddel – helt eller delvist – in-

den en vis årrække. Kina vil også have reformer af IMF og Verdensbanken, så de nye stærke økonomier får en repræsentation, der svarer til deres vægt.

Hvornår de institutionelle rammer ændres, kan der kun gisnes om, men det afgørende er, at der er indledt en proces, som ikke kan ændres, for de vestlige lande og de mangfoldige fattige lande er afhængige af kapitalstyrken – og handelsdynamikken – i de lande, der har kapitaloverskud, såsom Kina.

G20-gruppen og de nyindustrialiserede landes rolle har selvfølgelig ført til en række overvejelser om, hvordan fremtidens internationale arkitektur kan etableres. Næsten alle overvejelser drejer sig om at skabe et mere multinationalt system, og Verdensbanken og IMF har været i centrum med forslag. Men der har været særlig opmærksomhed om den tidligere sikkerhedsrådgiver Zbigniew Brzezinskis forslag om at etablere en G2-gruppe, nemlig med USA og Kina, som skulle tage sig af finanskrisen, klimaproblematikken, masseødelæggelsesvåben og måske endog den israelsk-palæstinensiske konflikt. Hans kollega Henry Kissinger har talt om at bringe det amerikansk-kinesiske forhold til 'et nyt niveau'.

Meget taler for en dialog af den art, bl.a. fordi USA har det største finansielle problem, og Kina den største pengekasse, og fordi de to lande er de største udledere af CO₂ og

derfor har det største ansvar for at løse klimaproblemerne.

Men to forskere ved the Council on Foreign Relations, Elizabeth C. Economy og Adam Segal har i juni-nummeret af *Foreign Affairs* betegnet Brzezinskis forslag som blændværk, fordi de to lande ikke har kapaciteten til at løse de tunge problemer alene, og fordi verden i forvejen er bundet ind i et virvar af samarbejds-konstruktioner. På klimaområdet vil kineserne have teknologioverførsler for at gå med til kraftigere reduktioner af CO₂-udledningen, og nogle af de mest effektive løsninger kommer fra Japan, og Kina og Japan har allerede et tæt samarbejde på dette felt, ligesom Japan investerer heftigt i Kina, også med innovativ produktion.

En lang række lande har stærke interesser i at sikre en bedre kinesisk fødevarerkontrol, fordi Kina i stigende grad bliver fødevarerleverandør, og Kina styrker sit samarbejde betydeligt med de østasiatiske lande, også på valutaområdet, hvor Kina har garanteret at sikre landene støtte i tilfælde af valutaspekulation. Landene i Sydøstasien drøfter at lave en fælles fond på 120 milliarder dollar, der skal bruges som værn mod valutaspekulation (fra vestlige finanshuse). I dagens verden er det kun Asien, der har råd til den slags.

Selv om samarbejdet med USA optrappes, så er der snarere udsigt til, at kineserne fortsat vil satse på et meget bredt samarbejde, også fordi kineserne har en interesse i at sikre

råvareforsyninger overalt på kloden og i at sikre et godt samarbejde med alle ulande i klimaspørgsmålet. Det kan føre til international usikkerhed, og forhenværende ambassadør Jørgen Ørstrøm Møller har endog sagt, at det kan føre til et farligt internationalt vakuum, og det er måske den største globale risiko i de kommende år.

Sikkerhedspolitikken

Kina bevæger sig også på en ny sikkerhedspolitisk kurs, men især for at sikre sine forsyningslinjer, som da landet sendte krigsskibe til Somaliafarvandet for at sikre en sikker olie-transport. Igen er det økonomiske interesser, der ligger bag, og det samme gælder i politikken over for Iran, hvis oliefelter kineserne investerer kraftigt i. Kina finansierer og bygger strategisk vigtige havne i Pakistan, på Sri Lanka og i Myanmar/Burma, ligesom Kina er parat til at bygge en ny motorvej mellem Kina og Pakistan gennem det urolige og bjergrige nordlige område i Pakistan. Når Kina vil udbygge sin flåde med talrige 'store fartøjer', som militæret udtrykker det, herunder hangarskibe, er det også for at beskytte sine økonomiske interesser i havområderne øst og sydøst for hovedlandet.

Det er bemærkelsesværdigt, at EU-landene ikke har fundet ud af at indtage en fælles holdning til Kina og optrappe samarbejdet, når der

har været en kraftig styrkelse af det kinesisk-amerikanske samarbejde. EU-landene har været delte omkring Tibet og Dalai Lama og i forbindelse med våbenembargoen efter Tiananmen-massakren. Frankrig har genetableret et normalt forhold til Kina efter præsident Nicolas Sarkozys møde med Dalai Lama sidste år, men først måtte EU-landene opleve, at et skisma mellem et af medlemslandene og Kina kan berøre hele EU, fordi Kina udsatte et EU-Kina topmøde.

Problemet for EU-lederne er, at det i befolkningen nærmest er blevet et dogme, at vi skal støtte Dalai Lama og en 30 år gammel demokratibevægelse, og det hæmmer beslutningskraften i EU. Det er en barok situation, eftersom EU-landene ikke støtter en tibetansk løsrivelse, og eftersom ingen vil acceptere, at en europæisk religiøs leder også skal spille en politisk rolle. Men Kinas økonomiske vægt tæller dog tungt i denne tid, og derfor er det de vestlige lande, som nu følger sig, og ikke Kina. Denne situation var utænkelig for et par år siden.

I forbindelse med 30-årsdagen for Tiananmen-massakren i juni var der en omfattende vestlig medieinteresse. Ville der opstå uroligheder? Intet skete. Den unge kinesiske generation betragter begivenhederne for 30 år siden som historie.

Alle har en personlig frihed og nogle økonomiske muligheder, som var utænkelige for 30 år siden, og

der er ganske enkelt ikke den store interesse for mere demokrati i vestlig forstand, og efter de enorme værdiødelæggelser i Vesten det seneste år, er der ikke udsigt til, at demokrati og menneskerettigheder kommer højt på dagsordenen, bl.a. fordi der trods alt sker en langsom udvikling i den retning – men i et kinesisk eller asiatisk tempo.

Det er interessant at se, hvordan nogle vestlige tænkere er begyndt at se mere kritisk på vores modeller og mere positivt på den kinesiske. Måske vil den kinesiske og asiatiske konsensus-tænkning få en øget opmærksomhed i den vestlige verden for at kunne sikre en mere stabil udvikling, som ikke skal kunne ødelægges af snævre interesser, der ikke skal stå til ansvar for deres beslutninger.

Der er ganske vist konstant uro i Kina på grund af korrupsion, hårdhændet politiadfærd, manglende lønudbetalinger osv. – omkring 80.000 episoder hvert år. Senest gjaldt det uroen i Xinjiang-provinsen med en stor muslimsk befolkning. (se artikel i dette nr. af Udenrigs side 96, red.) Men urolighederne skyldes som regel isolerede, lokale forhold, og der er intet, der tyder på en voksende national utilfredshed, som vil ende i et bredt oprør mod regimet.

Kommuniststyret i Beijing er blevet blevet mere sofistikeret i håndteringen af konflikter. Fx skal lokale partimedlemmer indtræde i en

mæglerrolle, hvis der er uro, fx mellem borgere og politiet, og kineserne er blevet forfinede i deres styring af den elektroniske kommunikation, fx ved at lukke konkrete websites, mobiltelefoner i et bestemt område eller tv-transmission i nogle byer og ikke i andre. Samtidig får pressen på nogle områder mere frihed til at lave kritisk reportage, og NGO'er bruges som vagthunde over for fx forurenende virksomheder.

Denne sofistisering af et autoritært styre er værd at have i baghovedet, når man skal vurdere styrken af den kinesiske økonomi og konsekvenserne. Kina er primært et teknokratisk samfund, hvor de bedste hovedet placeres i ledende positioner fra bund til top. Kineserne går samtidig skridtvis frem efter Deng Xiaopings dogme – at bevæge sig forsigtigt over floden ved at prøve at finde fodfæste. Det kan være man lander et ikke-planlagt sted, men hvad er problemet?

Det er slående, at kinesiske virksomheder og fonde kun har købt små aktieposter i udenlandske selskaber. De er ikke gået efter egentlige overtagelser. De skal først lære at færdes på et globalt niveau, inden de vil have kontrollen. Viceministerpræsident Wang Qishan er eksponenten for denne fremgangsmåde. Derfor accepterer kineserne også, at de får nogle gevaldige tab på deres investeringer. De er i en læreproces.

Det statslige aluminiumsselskab Chinalco har forsøgt at købe en be-

tydelig aktiepost i det australske mineselskab Rio Tinto, men forsøget blev væltet af bl.a. politisk modstand i Australien. Men selskabet har ikke ladet sig slå ud og lægger op til investeringer i andre selskaber, mens andre kinesiske selskaber er aktive med mineinvesteringer. Kineserne vil ikke finde sig i de svingende markedspriser, men vil være medejer af producenterne. Kina køber rundt regnet halvdelen af verdens stål og andre metaller, bl.a. fordi halvdelen af verdens byggeri og anlægsprojekter sker i Kina.

Stor, større, størst

Det er virksomheder i en global vægtklasse, som er ved at opstå i Kina, og regeringen presser på for at få statselskaber til at gå sammen i større enheder. Verdens største banker er nu de kinesiske. I de seneste par år har verdens største børsnoterede selskab været kinesisk, nemlig olieselskabet PetroChina. Omkring halvdelen af verdens 10 største selskaber er nu kinesiske, og de blander sig i feltet med Exxon Mobil, General Electric og Microsoft.

Det er en totalt ny udvikling – ingen havde forestillet sig det for bare ti år siden. Vi står over for en enorm opkøbsbølge fra kinesiske side i de kommende år. Kineserne vil overtage amerikanernes rolle som ekspansive opkøbere, men de vil gå forsigtigt frem, fordi de véd, en for stærk kinesisk fremmarch vil vække mod-

stand. Men samtidig vil mange opkøb formentlig ske sammen med udenlandsk kapital, især amerikanske finanshuse, for investeringsmulighederne fremover ligger altså primært i BRIK-landene og de øvrige nyindustrialiserede lande og ikke længere i de vestlige lande.

Kinesiske selskaber er vokset op på et globalt niveau meget hurtigere end japanske og sydkoreanske – end-sige amerikanske og europæiske. Det understreger den masse, der er i Kina, men også dynamikken.

Der har været utroligt få analyser af de langsigtede konsekvenser. Nogle drager sammenligning til Japan og venter, at Kina løber ind i et dødvande om nogle år og får stagnation eller nedtur som Japan i 1990'erne og sidenhen.

Det er let at finde punkter, der peger på store svagheder – fx étpartistytret, den konstante uro på lokalt plan, kløften mellem lokalregeringer og centralstyret, kløften mellem rig og fattig, mellem land og by. Kina har historisk set gennemgået voldsomme omvæltninger før kommuniststyret og under formand Mao med Kulturrevolutionen. Den kinesiske afhængighed af USA i kraft af de store dollarinvesteringer kan ramme kineserne selv. Men det enestående de seneste tre årtier har været den konstante satsning på investeringer og på at sikre platforme, som siden hen kan skabe grobund for vækst i andre dele af samfundet. Først skulle kystens storbyer med

den lette adgang til eksport drives i vejret, og nu kommer så turen til de enorme landområder med 700 millioner indbyggere.

Udvikling internt

Satsningen på indenrigsøkonomien med 3000 milliarder kr. er så målrettet, at det må gøre ondt hos alle politikere og byplanlæggere i den vestlige verden. Der skal bygges tusinder af kilometer jernbaner til højhastighedstog, så transportsektoren i hele landet vil være langt mere moderne – og hurtig – end i Europa og USA om bare få år. Byerne skal moderniseres for milliardbeløb, sundhedsvæsenet får en gigantisk indsprøjtning, levestandarden for de dårligst stillede skal i vejret, og bønder skal have bedre mulighed for at købe moderne maskiner eller starte egen virksomhed uden for landbruget. En landbrugsreform skal gøre det muligt at lave stordrift for at udvikle et industrialiseret landbrug med moderne fødevarerproduktion.

Kina har skabt en enorm udvikling for den halve milliard beboere i kystområderne, inklusiv de 120 millioner løsarbejdere fra landdistrikterne. Verden har aldrig tidligere set en så vedvarende og høj vækst for så mange mennesker – mens den værste fattigdom er blevet fjernet langt mere effektivt end i resten af verden.

Nu skal samme udvikling presses igennem for 700 millioner menne-

sker – for lige så mange mennesker som i EU og USA til sammen. Det er en ufattelig produktionskapacitet, der bliver udløst, og som kan føre til en flodbølge af produkter verden over og måske til handelskrig, men det unikke er, at kineserne er ved at skabe en selv bærende udvikling, hvor de dynamiske centre i øst giver grundlag for at trække resten af landet med op.

Kina har tidligt været et globalt eksperiment i at skabe udvikling, men primært i et samspil med omverdenen. Det bliver interessant at se, om det lykkes for kineserne at skabe et nyt eksperiment, der i langt højere grad er selv bærende.

Urbaniseringen vil fortsat vokse dramatisk både i det udviklede Øst-kina og i landet som helhed. Urbaniseringsgraden ligger langt under forholdene i USA og Japan, nemlig på 45 pct., og omkring 20 millioner mennesker ventes at flytte til byerne hvert år. Det tvinger automatisk en økonomisk dynamik igennem, som vil være mindst et par årtier endnu.

Innovation og forskning

Satsningen på innovation og forskning er enorm. Antallet af nye patenter i Kina vokser med 30 pct. om året. Nogle forskere venter, at Kina vil overhale Japan og USA i 2012 på patentområdet og blive det førende innovationsland, især fordi kineserne satser på anvendt forskning, altså

forskning, der straks kan omplantes i fx industriprodukter eller samfundsmæssige løsninger, fx på energi- og miljøområdet.

Talrige universiteter og højere læreanstalter bliver ofte stimuleret til at gå sammen om konkrete forskningsprojekter, eventuelt sammen med private firmaer. Nogle it-eksperter mener, at netop internettet, der har flere brugere i Kina end i andre lande, vil blive en drivkraft for et postindustrielt Kina på samme måde, som dampmotoren drev Europa frem, og bilerne drev USA frem.

Forskningen går i denne tid i høj grad ud på at skabe alternativ energi og energiforbedringer i fx byggeriet. Det sker i en egeninteresse, fordi kineserne vil reducere afhængigheden af olieimport, og fordi det er nødvendigt at reducere forureningen af luft, flodvand og grundvand for at kunne sikre en rimelig tilværelse fremover. I dag er halvdelen af floderne decideret sundhedsskadelige. Selv om økonomisk vækst går forud for alle andre hensyn, herunder klimaet, så sker der en kraftig satsning på en grøn udvikling, og den kinesiske solar- og el-bilindustri har allerede taget en global førerposition efter ganske få års tilløb.

I dagliglivet er sundheds- og miljøbevidstheden større hos kineserne end fx hos danskerne. Det ses fx af, at det er normalt at se knallerister med beskyttelse for ansigtet, også selv om forureningen i trafikken er

faldet betydeligt, ligesom brugen af el-knallerter er stærkt udbredt i storbyerne. Derfor kan man ikke udelukke, at klimaindsatsen vil blive større i Kina end i resten af verden, selv om Kina umuligt vil nå op på fx en dansk standard om et par årtier – for dertil er opgaven ganske enkelt for voldsom.

Satsningen skal også ses i lyset af, at kinesiske virksomheder ser en interesse i at levere energi- og miljørigtigt udstyr, fordi det er den globale trend, og da kineserne generelt satser på at få førende globale positioner, vil alene denne konkurrencebevidsthed kunne få en markant virkning. Man skal igen have i baghovedet, at kineserne tænker fundamentalt anderledes, end vi gør i Vesten.

Hverken demokrati eller diktatur

Den fredsommelige Tiananmen-årsdag i år samt offentliggørelsen af erindringerne fra den tidligere generalsekretær i kommunistpartiet, Zhao Ziyang, giver et nyt perspektiv i vurderingen af Kina – både økonomisk og politisk. Der er ikke et brændende ønske om radikale forandringer i den unge generation, og den brutale håndtering af Tiananmen-oprøret viste trods alt, at kineserne har haft succes med en anden vej end den traditionelle, vestligt orienterede reformtendens, hvor et diktatur afløses af et demokratisk styre – abrupt eller i nogle faser.

Zhao Ziyang ønskede at efterkomme de unges krav om reformer – reformer, som mere handlede om at løse nogle aktuelle samfundsmæssige problemer end om at indføre et vestligt demokrati. Han blev anset som en kinesisk Gorbatsjov og var åben over for politiske reformer i demokratisk retning. Men han tabte i en magtkamp med Deng Xiaoping, der ikke ville rokke ved kommunistpartiets étparti-styre, men som altså lagde op til mindst lige så mange økonomiske liberaliseringer som Zhao Ziyang.

Oprøret på Tiananmen-pladsen blev brutalt slået ned, og Zhao blev sat i livsvarig husarrest uden anklage og dom, og det viser det diktatoriske eller autoritære i det kinesiske styre. Han skrev i sine erindringer, som han indtalte inden sin død i 2005, at “det vestlige parlamentariske demokrati har demonstreret den bedste vitalitet, og det synes som om, dette system for tiden er det bedste.”

Men når man ser på den politiske og økonomiske tilstand i Rusland efter Gorbatsjov- og Jeltsin-perioderne, og når man ser på Kinas økonomiske resultater og politiske stabilitet og sammenligner med den vestlige stagnation og finanskrisen, så vil den kinesiske udviklingsmodel utvivlsomt blive genstand for grundige overvejelser verden over, selv i de vestlige lande, hvor beslutningsprocessen vitterligt er træg, og hvor demokratiet har udviklet sig til, at selv små mindretal kan blokere for fler-

talsbeslutninger. Tag vanskelighederne ved at få en ny EU-traktat som et eksempel.

De kinesiske ledere har vist en uventet tilpasningsevne, og landet styres som en veldrevet koncern snarere end som et politisk parti eller en interesseorganisation. Kommunistpartiet vil bevare magten, men det er parat til at tilpasse sig de økonomiske forandringer, herunder middelklassens og forbrugersamfundets buldrende fremvækst med nye aktører, der vil have medbestemmelse, og partiet forsøger at få fat i de bedste hjerner i både den offentlige og private sektor.

I forhold til, hvor mange analyser der har været om demokratiet og erhvervsøkonomiske strategier i den vestlige verden, så er der forbavsende få analyser af den kinesiske model og dens konsekvenser.

Men muskelopbygningen i Kina, tempoet i udviklingen samt handlekraften på topplan og hos virksomhederne – statslige som private – understreger vigtigheden af, at vi begynder at forstå Kina og konsekven-

serne for verdenssamfundet. Kina bliver en så tung økonomisk spiller, at det får konsekvenser for samfundsmæssige og politiske forhold overalt.

Kinas rolle bliver endnu stærkere af, at hele Asien og de nyindustrialiserede lande tager tæten i verdensøkonomien og vil præge udviklingen langt mere end den vestlige verden. Forbrugskraften i Kina og Indien alene er på vej til at overhale den vestlige verdens forbrug, og det er i de to lande, at nogle af de mest innovative produkter og løsninger udtænkes og fremstilles og først lanceres.

Intet tyder på, at vi har et overgangsfænomen foran os, men at vi derimod oplever en helt anden og mere vedvarende samfundsmodel end både det vestlige demokrati og den klassiske kommunisme, og som er funderet i en særdeles stærk økonomi, mens vores egen er mere skrøbelig end nogensinde.

Hugo Gården er journalist. Han har i flere år boet og arbejdet i Kina.